

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО ЕФЕКТУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розкрито питання сутності поняття "синергетика економічного потенціалу" та досліджено основні передумови його формування. Наведено основні особливості утворення синергетичного ефекту економічного потенціалу торговельного підприємства. Встановлено, що прагнучи досягнення ефекту синергії, необхідно насамперед під час управління економічним потенціалом проаналізувати кожен його елемент та фактори, що на нього впливають. Позитивний результат об'єднання елементів може бути лише тоді, коли кожен із складових економічного потенціалу буде підсилювати інший.

Ключові слова: економічний потенціал, синергетика, синергетичний ефект, стратегічне управління.

Розвиток ринкових відносин в економіці ХХІ ст. супроводжується великою зміною вимог до ефективного функціонування торговельного підприємства. Особливого значення в управлінні торговельним підприємством набула проблема оптимального формування економічного потенціалу, що впливає на остаточний результат діяльності торговельного підприємства – прибуток чи збиток. Отже, основним завданням оптимізації економічного потенціалу є розроблення такої системи управління, за якої ефективність використання сукупності цих потенціалів буде найвищою. Саме в таких умовах постає питання існування та досягнення синергетичного ефекту управління економічним потенціалом.

Для того, щоб докладніше дослідити особливості його утворення при управлінні економічним потенціалом торговельного підприємства, розглянемо його суть та походження.

Серед багатьох науковців, котрі досліджували проблему синергетичного ефекту окремих елементів економічної системи підприємства, немає однозначного твердження щодо єдиного визначення даного поняття.

Так, з поглядів історичної думки, термін "синергія" походить від грецького "synergos", що означає "разом діючий, погоджений, спільний". За Германом Хакеном [4, с. 296-307], синергетика вивчає системи, які складаються з великої кількості частин, компонентів або підсистем, тобто деталей, що складним чином взаємодіють між собою. Ефект синергії, на погляд цього вченого, проявляється в об'єднанні різних сфер діяльності однієї організації чи у збільшенні ефективності взаємодії елементів у межах однієї системи.

Крім того, в економічній теорії дослідження цього явища, зазвичай, не зазначається про синергетичний ефект елементів економічного потенціалу підприємства і не враховується ступень їх впливу на інтегральний рівень його використання, що зумовлено різними підходами дослідників до оцінювання ефективності створеної структури підприємства та його економічного потенціалу. Отже, зазначимо, що багато теоретичних питань з досліджен-

¹ Наук. керівн.: доц. С.Т. Дуда, канд. екон. наук – Львівська КА

ня економічного потенціалу підприємства є ще не вирішеними, залишаються дискусійними, а в ряді випадків і не поставленими.

На думку класика стратегічного управління, І. Ансоффа, концепцію синергетизму було запропоновано ще в 60-х роках ХХ ст. та в початковому вигляді вона означала перехід від принципу економії на масштабах виробництва у переробній промисловості до ширшого принципу стратегічної економії на масштабах діяльності, джерелом якого є взаємопідтримка різних стратегічних зон господарювання [1, с. 38].

У класичній теорії синергетики це явище описується математичною рівністю: $2 + 2 = 5$, тобто сукупна віддача всіх капіталовкладень підприємства вища, ніж сума показників віддачі за окремими її елементами.

Однак, розвиток та впровадження явища синергетизму в економічну діяльність підприємства довів, що існує і обернений, негативний ефект, коли $2 + 2 < 4$, особливо, коли йдеться про загальнокорпоративне управління. Це можна пояснити тим, що при управлінні своїми активами підприємство не враховує вад окремих елементів системи, які в сукупному потенціалі підприємства знижують його сукупну ефективність. Іншими словами, зазначимо, що закон синергії для економічного потенціалу торговельного підприємства має таке вираження: залежно від умов та напрямів, поєднання окремих елементів системи економічного потенціалу буде або істотно більшим за просту їх суму або ж навпаки, істотно меншим.

Теперішні умови господарювання змінюють орієнтири підприємств із короткотермінової перспективи на довготермінову, поступово переорієнтовуючись із вирішення однієї стратегічної задачі управління на декілька. Якщо раніше головною умовою ефективного господарювання торговельного підприємства було досягнення високої рентабельності товарообігу, то на сьогодні торговельне підприємство ставить одночасно декілька важливих та визначених завдань, як наприклад, досягнення певного рівня прибутковості, утримання конкретної частки ринку та споживачів, оновлення асортименту, зниження величини товарних запасів та оптимізації витрат обігу.

З огляду на викладене вище, погодимось із думкою І. Ансоффа, що під час визначення та задоволення множинних цілей на довготермінову перспективу торговельне підприємство повинне дотримуватись таких шести принципів, зображених на рис.

Кожен з наведених принципів сформований для вирішення тих завдань, які доповнюють такі аспекти господарської діяльності підприємства, як: оптимізація витрат та фінансових потоків, підтримання стабільності показників рентабельності та зростання ефективності діяльності. При цьому зазначимо, що між аналізом факторів впливу на прибуток та визначенням критичних факторів успіху діяльності торговельного підприємства існує значна відмінність. Вона полягає в тому, що аналіз впливу на прибуток здійснюється, ґрунтуючись на основі ретроспективного аналізу показників, а під час визначення критичних факторів для розмежування попередніх тенденцій розвитку та прогнозування майбутніх умов успіху, використовують дані трендових моделей та експертні оцінки досвідчених фахівців.

Рис. Принципи, яких потрібно дотримуватись для досягнення позитивного ефекту синергії підприємства на перспективу

Саме тому, коли йдеться про екстраполяцію ситуації, що є подібною до тієї, за якої в минулому підприємство отримувало прибуток, найефективнішим методом буде факторний аналіз впливу на прибуток, оскільки при цьому буде залучено більший масив даних. Однак, коли є імовірність того, що умови здійснення успішної діяльності можуть змінитись, та є не визначеними, потрібно проаналізувати критичні фактори успіху. Відтак, зазначимо, що під час визначення синергетичного ефекту управління економічним потенціалом торговельного підприємства, варто дотримуватись як першої, так і другої моделі аналізу факторів успіху, оскільки саме в показнику прибутку міститься інформація про ефективне використання економічного потенціалу, що при ґрунтовному аналізі відображає ефективність використання кожного із його елементів.

Таким чином, математично, виходячи із класичного трактування поняття синергетизму, та наведеної вище структури економічного потенціалу, зобразимо ефект синергетизму за допомогою такої формули:

$$ЕС_{ЕП} = (I^{ВП} + I^{ФП} + I^{ТП} + I^{КП}) + 1, \quad (1)$$

де: $ЕС_{ЕП}$ – синергетичний ефект використання економічного потенціалу, $I^{ВП}$, $I^{ФП}$, $I^{ТП}$, $I^{КП}$ – інтегральний показник оцінки відповідно виробничого, фінансового, трудового, клієнтського потенціалів торговельного підприємства.

Крім цього, зазначимо, що ефекти синергії симетричні. Тобто синергізм не тільки найкращий спосіб пришвидшення темпів зростання товарообігу та економічного потенціалу підприємства без особливих додаткових інвестицій, але й має істотний зворотний вплив на витрати обігу.

Таким чином, наслідки синергетичного ефекту можна описати чотирма змінними:

- а) збільшення прибутку,
- б) зниження оперативних витрат,
- в) зниження потреб в інвестиціях,
- г) пришвидшення змін цих ефектів.

Отже, розвиток економічного потенціалу торговельного підприємства в плані утворення позитивного синергетичного ефекту можна розглядати як функцію, залежну від множини змінних, які закладені в поняття його елементів та їхнього взаємозв'язку. Він приводить до досягнення більших результатів, ніж в тих випадках, коли ці змінні функціонують окремо. Однак, як було зазначено вище, у разі, коли інтегральні показники хоча б одного із вказаних потенціалів функціонують із знаком "-", синергетичний ефект від використання економічного потенціалу може бути негативним. Фактори, що впливають на кожен із вказаних вище потенціалів, можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. Саме тому, на нашу думку, перш ніж прагнути досягнення ефекту синергії, під час управління економічним потенціалом потрібно проаналізувати кожен його елемент та фактори, що на нього впливають. Позитивний результат об'єднання елементів може бути лише тоді, коли кожен із складових економічного потенціалу буде підсилювати інший.

Література

1. **Ансофф И.** Стратегическое управление / И. Ансофф : пер. с англ. – М. : Изд-во "Экономика", 1989. – 519 с.
2. **Васильєв О.** Синергетичні підходи в економічній теорії / О. Васильєв // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 75-78.
3. **Пасемко Г.П.** Синергетичні аспекти регулювання аграрних відносин: питання методології / Г.П. Пасемко // Актуальні проблеми державного управління. – 2009. – Вип. 2 (36). – С. 23-28.
4. **Хакен Г.** Синергетика и некоторые ее применения в психологии / Г. Хакен // Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусстве. – М. : Изд-во "Прогресс-Традиция", 2002. – С. 296-307.

Ильчук О.О. Особенности образования синергетического эффекта управления экономическим потенциалом торгового предприятия в современных условиях ведения хозяйства

Раскрыт вопрос сущности понятия "синергетика экономического потенциала" и исследованы основные предпосылки его формирования. Приведены основные особенности образования синергетического эффекта экономического потенциала торгового предприятия. Установлено, что для достижения эффекта синергии, необходимо в первую очередь при управлении экономическим потенциалом проанализировать каждый его элемент и факторы, что на него влияют. Позитивный результат объединения элементов может быть лишь тогда, когда каждый из составляющих экономического потенциала будет усиливать другой.

Ключевые слова: экономический потенциал, синергетика, синергетический эффект, стратегическое управление.

Ilchuk O.O. Features of formation the synergetic effect of management economic potential in the trade enterprises in modern terms

In the article is exposed questions of essence the concept "synergetic of economic potential" and research the basic pre-conditions of his forming. It is offer the basic features of formation the synergistically effect of economic potential in the trade enterprises. It is set that wants achievement of effect of synergy, it is necessary above all things during a management economic potential to analyse every his element and factors, that on him influence. A positive result of association of elements can be only then, when each of constituents of economic potential will strengthen other.

Keywords: economic potential, synergetic, synergistically effect, strategy management.